

- техногенні (технічний стан основних виробничих фондів, наявність техногенних загроз, рівень техногенного ризику, наявність систем контролю і діагностики за станом техносфери);
- чинники використання трудових ресурсів (структура використання робочої сили в межах господарського комплексу, рівень безробіття, рівень кваліфікації робочої сили).

Зовнішні чинники пов'язані із залученням ресурсів ззовні, необхідних для стабільного розвитку, що особливо є актуальним для України в умовах обмежених можливостей для самостійного розвитку, обумовлених безпрецедентним руйнуванням основ економічного потенціалу.

До зовнішніх чинників економічної безпеки відносять:

- розвиток національної структури зовнішньоекономічних зв'язків;
- участь країни в міжнародних економічних організаціях;
- чинники, що визначають привабливість економіки країни для іноземних інвестицій;
- чинники "прозорості" в зовнішньоекономічних операціях;
- імідж країни.

Взаємозв'язок і взаємодію зовнішніх і внутрішніх чинників забезпечує функціонування цілісної системи національної економіки України на всіх її рівнях і у всіх сферах. Зміни в характері або темпах розвитку одного або кількох чинників зумовлюють зміни в розвитку інших чинників і стану системи національної економічної безпеки загалом.

Висновки. Отже, навіть короткий аналіз суті і змісту економічної безпеки з точки зору забезпечення стійкості і безпеки національної економіки демонструє, що ця проблема має важливу теоретичну і практичну значущість.

Для забезпечення стабільності суспільства, його самозбереження і розвитку, віддзеркалення можливих загроз економічній безпеці країни необхідним є виявлення системи показників-індикаторів економічної безпеки, що мають науково обґрунтовані межі і певні кількісні показники.

Оптимальний ступінь економічної безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників знаходиться в рамках допустимих меж своїх граничних значень. Наприклад, зниження темпу інфляції не повинно призводити до підвищення рівня безробіття понад допустиму межу; або зниження дефіциту бюджету – до граничного значення – повного заморожування капіталовкладень і спад виробництва тощо.

Поряд із визначеними показниками, доцільним є запровадження такого індикатора економічної безпеки як потенціал компенсацій і запобігання збиткам. Експертні прогнози витрат, необхідні для відшкодування збитків, спричинених тими або іншими критичними ситуаціями, дають змогу оцінити і своєчасно сформувати ресурси суспільства, орієнтовані на відновлення і отримання стабільності і стійкості соціально-економічного розвитку, а також на попередження наслідків дестабілізації. Цей підхід є особливо актуальним для забезпечення економічної безпеки.

Література

1. Белов О.Ф. Економічна безпека України: пріоритети та механізми забезпечення / О.Ф. Белов. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.niss.gov.ua/book/belov/6.html>.

2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. : Вид-во "Лібра", 2008. – 48 с.
3. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. – К. : Вид-во НІСД. – 1997. – 144 с.
4. Мішина І.Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.01 – "Економічна теорія" / І.Г. Мішина. – Донецьк, 2007. – 235 с.
5. Мішина І.Г. Проблема формування теоретичних основ економічної безпеки суспільства / І.Г. Мішина // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. праць / голов. ред. О.О. Шубін. – Донецьк : Вид-во ДонДУЕТ. – 2004. – Вип. 16, Т. 1. – 352 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко / за ред. проф. Б. Кравченка. – К. : Вид-во Ін-ту державного управління і самоврядування при КМ України, 1994. – 140 с.
7. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення / Г. Пастернак-Таранушенко / за ред. проф. Б. Кравченка. – К. : Вид-во "Кондор", 2002. – 302 с.
8. Пендюра М.М. Національна безпека України в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень" / М.М. Пендюра. – К., 2005. – 212 с.
9. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р., № 60 / Правові системи НАУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07>.
10. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen, Aussichten / H. Machovski // Aus Politik u. Zeitgeschichte. – Bonn. – 1985. – № 5. – P. 39-44.
11. Murdoch C. Economic factors as objects of security: Economics security & vulnerability / K. Knorr, F. Trager // Economics interests & national security. – Lawrence, 2001. – 867 p.

Юрків Н.Я. Проблемы и пути обеспечения экономической безопасности Украины

Представлена экономико-историческая эволюция понятия "экономическая безопасность". Также рассмотрены задачи, цели экономической безопасности и угрозы ей в рамках государства. Определены элементы экономической безопасности государства и предложены задания, которые способны решать экономика в процессе обеспечения устойчивого и безопасного развития экономической системы.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическая безопасность государства, индикаторы экономической безопасности.

Yurkiv N.Ya. Problems and maintenance of economic security of Ukraine

Presented by the economic and historical evolution of the concept of "economic security". Also the objectives, goals of economic security and a threat within the state. The elements of economic security and suggested tasks that can solve the economy in the process of sustainable and safe development of the economic system.

Keywords: economic security, economic security, economic security indicators.

УДК 658.14:061.5+33

Ст. викл. О.О. Ільчук, канд. екон. наук;
магістрант Х.І. Костак – Львівська КА

ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто сутність фінансового потенціалу підприємства, його формування, а також можливість, здатність та необхідність глибокого аналізу та оцінювання фінансового потенціалу з метою забезпечення стійкого, динамічного та збалансованого розвитку торговельного підприємства, управління фінансовим потенціалом якого за-

безпечує оптимізація фінансових потоків з метою максимального збільшення позитивного фінансового результату.

Ключові слова: фінансовий потенціал, управління фінансовим потенціалом, оцінка фінансового потенціалу підприємства, оптимізація фінансової структури потенціалу.

Вступ. В умовах модернізації національної економіки важливу роль відіграє сфера торгівлі як основний зв'язувальний елемент споживача з виробником. При цьому, основоположним пунктом розвитку торговельних підприємств є оцінка його фінансового потенціалу.

Питання оцінювання фінансового потенціалу підприємства розглянуто в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, О.М. Волкової, А.І. Ковальова, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніної, Е.А. Маркар'яна, Д.С. Молякова, В.П. Привалова, В.М. Родіонової. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінювання фінансового потенціалу вітчизняних підприємств зробили вчені-економісти: О.І. Барановський, А.І. Даниленко, І.В. Зятковський, В.М. Івахненко, Л.А. Лахтіонова.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий потенціал у працях багатьох вчених визначається як обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат. Ці ресурси беруть участь у виробничо-господарській діяльності та залучаються для фінансування певних стратегічних напрямів розвитку підприємства. Таким чином, фінансовий потенціал забезпечує можливість трансформації ресурсного і виробничого потенціалів унаслідок діяльності підприємства [1].

Напрямами збільшення фінансових ресурсів підприємства для ведення ефективної господарсько-фінансової діяльності є:

- максимізація прибутку в розрахунку на одиницю власного капіталу;
- мінімізація середньозваженої вартості авансованого капіталу;
- збереження достатнього рівня платоспроможності.

Під час формування та використання потенціалу підприємства здійснюють його декомпозицію на компоненти, встановлюють їх функції та зв'язки, тобто здійснюється структуризація. Процес оптимізації структури фінансового потенціалу підприємства характеризується такими етапами:

- економічна оцінка наявності та структури фінансових ресурсів на окремі календарні дати та в середньому за звітний період;
- розрахунок впливу основних факторів на динаміку вартості та структури фінансових ресурсів, групування факторів впливу в розрізі екстенсивних (визначають негативні структурні зміни) та інтенсивних (визначають оптимізацію структури);
- оптимізації структури фінансових ресурсів з врахуванням окремих показників рентабельності використання;
- розрахунок оптимальної структури фінансових ресурсів та її перерахунок у вартісні характеристики окремих елементів ресурсів.

Для формування оптимальної структури фінансового потенціалу необхідно застосовувати комбінований метод, який охоплював би не тільки оцінку фінансової стійкості як показника фінансового потенціалу, а й урахував

визначення фінансових можливостей підприємства щодо залучення нових ресурсів, або вдосконалення фінансових процесів на підприємстві з метою його фінансово-економічного розвитку. Найбільш поширена ресурсна концепція виділяє такі елементи: технічні, технологічні, кадрові та просторові, інформаційні ресурси, ресурси організаційної структури, фінансові ресурси (рис. 1).

Рис. 1. Склад фінансового потенціалу торговельного підприємства

З огляду на посилення ролі торговельних підприємств у модернізації національної економіки, потрібно дослідити шляхи та методи оптимізації фінансового потенціалу торговельних підприємств. Важливою передумовою оптимізації фінансового потенціалу торговельного підприємства є оцінювання його фінансового стану. Тому ще одним завданням є методика оцінювання фінансового стану торговельного підприємства. Використання матриць показників в оцінці діяльності підприємства дає змогу будувати для однієї її тієї ж результативної ознаки множину мультиплікативних моделей, які відрізняються складом показників (факторів) і їх кількістю [2].

При цьому процес оптимізації повинен включати врахування факторів впливу на нього. Зокрема, до зовнішніх належать такі як державна політика, економічні, соціальні та політичні умови, конкуренція. А до внутрішніх відносять стратегічні напрямки діяльності підприємства, показники оцінювання фінансового стану та інші елементи економічного потенціалу підприємства. Основні показники таких факторів зображено на рис. 2.

Загальна зміна результативного показника визначається сумою часткових змін за рахунок факторів, що входять в мультиплікативну модель даного показника. Для визначення величини впливу окремих факторів на зміну результативних показників у детермінованому факторному аналізі за мультиплікативними моделями використовують такі способи: ланцюгової підстановки, індексний, абсолютних різниць, відносних різниць, інтегральний, ло-

гарифмування тощо. Перші чотири способи базуються на методі елімінування, який виходить з того, що всі фактори змінюються незалежно один від одного, що дає змогу визначити вплив кожного фактора на величину результативного показника окремо [3].

Рис. 2. Фактори впливу на оптимізацію фінансового потенціалу торговельного підприємства

Величина впливу факторів на зміну результативного показника змінюється залежно від місця, на яке поставлений той чи інший фактор в детермінованій моделі, внаслідок чого величина впливу одного фактору перебільшується, а іншого – применшується, що викликає неоднозначність оцінки впливу факторів. Для усунення цього недоліку пропонується використовувати інтегральний метод, що дає змогу одержувати більш точні результати розрахунку впливу факторів порівняно з іншими способами й уникнути неоднозначної оцінки впливу факторів, оскільки в даному випадку результати не залежать від місця розташування факторів в моделі, а додатковий приріст результативного показника, що утворювався від взаємодії факторів, розподіляється між ними нарівно [5].

Вплив факторів визначається таким чином:

$$\Delta Y_{X1} = \Delta Y \cdot \frac{\lg I_{X1}}{\lg I_Y}, \quad (1)$$

$$\Delta Y_{X2} = \Delta Y \cdot \frac{\lg I_{X2}}{\lg I_Y}, \quad (2)$$

$$\Delta Y_{Xn} = \Delta Y \cdot \frac{\lg I_{Xn}}{\lg I_Y}, \quad (3)$$

З наведених формул (1)–(3) випливає, що загальний приріст результативного показника (ΔY) розподіляється за факторами ($X_1, X_2, \dots, X_n$) пропорційно відношенням логарифмів факторних індексів ($\lg I_{X1}, \lg I_{X2}, \dots, \lg I_{Xn}$) до логарифму індексу результативного показника ($\lg I_Y$) [4].

Таким чином, використання матричних моделей показників значно полегшує використання інтегрального методу і методу логарифмування і робить їх доступними для практичної реалізації в ході аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Змінюючи розмірність певної мультиплікативної моделі шляхом її подовження або стиску, видається можливим оцінити вплив на результативну ознаку нових факторів. Показники, що використовуються для оптимізації та оцінювання фінансового потенціалу торговельного підприємства, повинні відповідати таким вимогам:

- бути порівнюваними – це дасть змогу уникнути певних помилок, спричинених суб'єктивними факторами зовнішнього впливу;
- змінюватися в разі зміни стану як підприємства загалом, так і його структурних одиниць;
- бути доступними та достовірними, тобто відображатися в плановій та звітній документації;
- відображати як результати діяльності, так і фактори їх одержання (витрати і ресурси) [6].

Висновки. Таким чином, за умови реалізації запропонованого матричного методу оптимізації фінансового потенціалу, можна досягти таких результатів:

- виявити позитивні та негативні ефекти в діяльності торговельного підприємства;
- систематизувати показники, що дає змогу прослідкувати динаміку зміни показників ресурсів і майна підприємства, джерел їх формування, рівня та ефективності їх використання, витрат і фінансових результатів, фінансових коефіцієнтів, а також визначити рівень ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства загалом і за окремими напрямками;
- виявити і реалізувати внутрішні резерви підвищення ефективності торговельної діяльності;
- вирішити низку завдань з метою вдосконалення внутрішнього механізму формування фінансового потенціалу торговельного підприємства.

Література

1. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємства / Ю.М. Воробйов // Фінанси України : журнал. – 2006. – № 2. – С. 123-127.
2. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібн. / О.К. Добикіна, В.С. Рижиков. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – С. 221-224.
3. Костіна Н.І. Фінанси: система моделей і прогнозів : навч. посібн. / Н.І. Костіна. – К. : Вид-во "Четверта хвиля", 2008. – С. 83-88.
4. Вовк В.М. Математичне моделювання в управлінні фінансовою діяльністю підприємства / В.М. Вовк // Фінанси України : журнал. – 2009. – № 1. – С. 23-27.
5. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій: від 23.02.1998 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 13. – С. 43-47.
6. Box G.E.P. Statistics for experimenters: an introduction to design, data analysis and model building / W.G. Hunter, J.S. Hunter. – New York : John Wiley and Sons, 1998. – S. 13-18.

Ильчук О.О., Костак Х.И. Оптимизация финансового потенциала торговых предприятий в условиях модернизации национальной экономики

Рассмотрена сущность финансового потенциала предприятия, его формирования, а также возможность, способность и необходимость глубокого анализа и оценки финансового потенциала для обеспечения устойчивого, динамичного и сбалансированного развития торгового предприятия, управление финансовым потенциалом которого обеспечивает оптимизацию финансовых потоков с целью максимального увеличения положительного финансового результата.

Ключевые слова: финансовый потенциал, управление финансовым потенциалом, оценка финансового потенциала предприятия, оптимизация финансовой структуры потенциала.

I'llchuk O.O., Kostak Kh.I. Optimization of financial potential of point-of-sale enterprises in the conditions of modernization of national economy

This article describes the nature of the financial potential of the company, its formation and the ability, capacity and need for thorough analysis and assessment of financial capacity to ensure sustainable, dynamic and balanced development of commercial enterprises, financial management capabilities which provides optimization of financial flows in order to maximize the positive financial results.

Keywords: financial strength, management of financial potential, assessment of the financial potential of the enterprise, optimizing the financial structure of potential.

УДК 339.137.2

*Доц. О.І. Іляш, канд. екон. наук;
магістрант Л.І. Поперечна – Львівська КА*

**ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ТОРГІВЛІ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ**

Висвітлено теоретичні засади функціонування внутрішнього ринку. Досліджено систему регулювання конкурентоспроможності торгівлі на внутрішньому ринку. Виявлено множину факторів, що впливають на конкурентоспроможність торговельних підприємств у сучасних умовах.

Ключові слова: внутрішній ринок, конкурентоспроможність, конкуренція, торгівля, торговельне підприємство.

Вступ. Фундаментальною основою сучасної економіки є місткий та конкурентний внутрішній ринок, завдяки якому забезпечується істотне підвищення рівня внутрішнього споживання й збалансований розвиток національного господарства. Широкомасштабний і випереджуючий розвиток внутрішньої торгівлі, який відбувається в умовах поглиблення ринкових відносин, лібералізації і демонополізації, дедалі більше базується на засадах конкуренції, яка активізує діяльність суб'єктів ринку, стимулює їх пошук до нових форм і методів торгівлі, відіграє особливу роль в інституційній організації обігу товарів та послуг, визначає динаміку, кількісні та якісні параметри торговельної діяльності.

Разом з тим, конкурентне середовище в сфері внутрішньої торгівлі розвивається повільно і фрагментарно, конкурентна боротьба суб'єктів ринку невиразна, а позиції переважної більшості торговельних підприємств на ринку є слабкими. Незважаючи на активізацію розвитку торгівлі, сьогодні внутрішній ринок у цій сфері залишається деформованим і не здатним забезпечи-

ти паритет між попитом та пропозицією. Недосконалою є і система регулювання конкурентоспроможності торгівлі на внутрішньому ринку України, що проявляється у порушенні ринкових регуляторів розвитку та функціонування підприємств у ринковому середовищі, високому рівні монополізації економіки, низькій конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, малоефективній антимонопольній політиці держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення теоретико-методологічних і прикладних засад конкурентоспроможності та вирішення проблем формування і розвитку конкурентного середовища зробили такі провідні вчені, як С. Авдашева, І. Акімова, З. Борисенко, Б. Буркинський, В. Гейць, Л. Доленко, М. Зверяков, Б. Кваснюк, Н. Розанова, С. Соколенко, С. Цухло, О. Яременко. Особливості конкуренції в торгівлі охарактеризували вчені-економісти В. Апопій, С. Бабенко, Л. Балабанова, Г. Башнянин, І. Бланк, І. Копич, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, І. Маркіна, Б. Мізюк, Ф. Хміль та ін. Однак глибинні процеси формування конкурентного середовища у торговельній сфері, особливості його розвитку на сучасному етапі і механізм інтенсифікації конкурентного середовища потребують подальшого дослідження.

Результати. Внутрішній ринок – це система економічних відносин у процесі обміну товарами, послугами та цінними паперами, які виникають між виробниками і споживачами матеріальних благ і послуг [1, с. 251]. Він є необхідною передумовою життєдіяльності суспільства, відтак, його недосконалість призводить до паралельного виникнення тіньових ринків, які намагаються виконувати ідентичні функції.

Зазначимо також, що внутрішній ринок є механізмом задоволення потреб суб'єктів ринку, а наявність розвинутого внутрішнього ринку дає змогу якнайповніше задовольнити матеріальні і духовні потреби окремої людини і суспільства загалом, забезпечити формування відкритої системи національного ринку, і, як наслідок, породжує конкуренцію. Додамо також, що на сучасному етапі економічного розвитку підприємств конкуренція, як рушійна сила, змушує виробників товарів постійно шукати нові шляхи до підвищення їх якості, зниження ціни, підвищення якості обслуговування тощо [2, с. 17-18].

Беззаперечним залишається той факт, що функціонування ринку конкуренції здійснюється за наявності двох умов: великої кількості продавців чи покупців та свободи для ринкових суб'єктів у використанні ресурсів та організації власної діяльності. Відтак, формування конкурентних відносин у торгівлі має низку характерних для галузі особливостей, зокрема: можливість орієнтації підприємств торгівлі на територіально обмежений ринок, розміри якого залежать від місця розташування підприємства та його транспортної доступності; реалізація посередницької функції торгівлі базується на конкурентоспроможності товарів та структурі платоспроможного попиту на внутрішньому ринку; орієнтація внутрішнього ринку в торгівлі на конкурентні переваги підприємства тощо. Зазначені особливості свідчать про те, що необхідною передумовою перемоги торговельних підприємств у конкурентній боротьбі якість і конкурентоспроможність товарів на внутрішньому ринку [6].

Додамо також, що традиційно конкурентоспроможність трактується як зумовлене економічними, соціальними і політичними факторами стійке